

Fylkesmannen i Oppland

Miljødirektoratet
Postboks 5672 Sluppen
7485 TRONDHEIM

Deres referanse
Vår referanse 2018/9090-13 469 SGR
Saksbehandler Stein Egil Granli, tlf.
Avdeling Miljøvern avdelingen

Dato 11.12.2018

Forespørsel fra Fylkesmannen i Oppland om økonomisk ramme for opprydding av glasopor

Under flommen i Skjåk 14. oktober forsvant nesten 25.000 m³ glasopor fra bedriften Glasopor AS i Bismo, Skjåk kommune. Berørte kommuner er Skjåk, Lom og Vågå. Cirka 15 000 m³ glasopor er fortsatt på avveie langs vassdraget.

Fylkesmannen i Oppland ber Miljødirektoratet om en økonomisk ramme for gjennomføring av opprydding.

Bakgrunn og innledning

Svært uventa og kraftig snøsmelting, høye temperaturer og mye nedbør den 14. oktober 2018 forårsaket stor flom i Ottaelva og sideelvene i Skjåk og Lom. I tillegg til bl.a. 77 evakuerte personer i Skjåk og oversvømte boligområder, så tok flommen med seg Glasopor AS sitt utendørs lager av vel 25.000 m³ glasopor. Glasoporen ble spredt og ført ut i Ottavassdraget. Etter stor innsats fra Interkommunalt utvalg for akutt forurensning (IUA)/Kystverket klarte en å begrense videre spredning nedover Ottavassdraget. De største mengdene av strandet glasopor er i Skjåk, deretter Lom og Vågå. IUA, kommunene og frivillig ryddeinnsats har så langt trolig til sammen klart å rydde opp vel 1.000 m³ glasopor.

Etter flommen har Fylkesmannen tatt initiativ til å opprette en felles prosjektgruppe sammen med de berørte kommunene for å koordinere oppryddingsjobben av glasopor. Formålet med prosjektgruppa er at kommunene og Fylkesmannen skal samordne den videre oppfølgingen av opprydding av glasopor. Bedriften Glasopor AS er invitert til å delta på møtene i prosjektgruppa, siden det er ønskelig at bedriften skal være aktiv i oppryddingsarbeidet. Kommunene har i den forbindelse iverksatt kartlegging av utbredelse av glasopor langs vassdraget.

Skjåk og Lom kommuner tatt på seg betydelige oppryddingskostnader når det gjelder glasopor, men også annet avfall. Fylkesmannen har for øvrig ikke på eget initiativ iverksatt tiltak som påfører miljøforvaltningen kostnader, men vi har signalisert at igangsatt opprydding i Grov (Lom kommune) og Risheimøyi (Skjåk kommune) vil kunne dekkes av staten, under forutsetning av at Fylkesmannen gis en økonomisk ramme til dette fra Miljødirektoratet. Vi har da lagt til grunn at for disse lokalitetene så mener vi det er betydelig fare for forurensning pga. store mengder glasopor, og at

dette er lokaliteter som Fylkesmannen må ta ansvar for å få ryddet med hjemmel i forurensingsloven § 7. Vi påpeker samtidig at i Grov er kun en liten del av det samla arealet rydda for glasopor.

En stor del av naturområdene i tilknytning til hovedvassdraget i Skjåk, Lom og Vågå er sårbare og regionalt viktige naturtyper som er registrert i Naturbasen. Flere av områdene er viktige hekke- og rastelokaliteter for bl.a. andefugl og vadefugl. Dette betyr at det er ønskelig med minst mulig forstyrrende aktivitet i disse områdene på våren og forsommeren. For bl.a. Risheimøyi sin del er det derfor svært viktig at dette området blir ryddet så tidlig som mulig og at man unngår aktivitet under fuglenes trekk og i hekkeperioden. Vi mener det er stor sannsynlighet for at store heldekte flater med glasopor i Grov og på Risheimøyi vil være til direkte ulempe for fugler som hekker på bakken, og at viktige hekkelokaliteter i verste fall går ut av bruk på kortere eller lengre sikt. Berørte våtmarksområder er svært viktige mht. næringstilgang for en rekke arter, både for fugl og annet dyreliv. At disse områder er dekt av glasopor vil kunne medføre fare for redusert næringstilgang eller gi annen negativ påvirkning for ulike arter. Et annet usikkerhetsmoment er om det er god nok dokumentasjon om langtidseffektene av glasopor liggende i naturen. Fylkesmannen viser til vedlagt rapport fra SINTEF, som viser at produktet glasopor inneholder flere tungmetaller. I forbindelse med tilsyn hos bedriften 31. oktober har Fylkesmannen samtidig bedt bedriften å framskaffe mer dokumentasjon på mulige langtidseffekter av glasopor liggende på land og i vannmiljø.

Inntil vi besitter bedre kunnskap om sannsynlige konsekvenser av de store mengdene glasopor i naturen, mener Fylkesmannen at føre var-prinsippet må legges til grunn for å forsere iverksetting av opprydding på de mest berørte lokalitetene.

Vi ser det som sannsynlig å sette inn ny innsats med lenser for å samle opp glasopor under vårflommen neste år, dersom det ikke blir iverksatt en massiv oppryddingsinnsats på land fram mot mai/juni. Bruk av lenser for opptak av glasopor på Vågåvatnet i etter flommen ble svært kostbart. Lokalt IUA har fakturert Skjåk kommune med ca. kr 1,7 millioner for innsats som strakte seg over ca. tre uker.

Med bakgrunn i forsøk med både manuell rydding og maskinell rydding, sannsynliggjør vi her kostnader for opprydding av lokaliteten Grov og Gjeisarøyi i Lom og Risheimøyi i Skjåk. Ut fra en samlet vurdering mener vi at disse lokalitetene må prioriteres for opprydding i 2018. Det er flere årsaker til at det haster med å iverksette opprydding, bl.a. den korte tiden fra det er barmark til vårflom som vil komme i mai/juni 2019. Det er stor sannsynlighet for at neste flom vil kunne føre til ytterligere tilførsel av glasopor til vassdraget, og at manglende opprydding kan føre til kontaminering av både nye områder, men også områder som allerede er rydda for glasopor.

Det kan bli også nødvendig for Fylkesmannen i Oppland å be Miljødirektoratet om ny økonomisk ramme for eventuell gjenstående opprydding i Grov i 2019 og for opprydding av de øvrige forurensede lokalitetene som må gjennomføres i 2019. Kartlegging som ble utført i uke 48 og 49 har avdekt at det også kan være flere lokaliteter i Lom som er forurenset, i tillegg til de som vi viser til i dette brevet. Vi har lagt ved kart over samtlige lokaliteter som vi per i dag har vurdert som forurenset. Vi viser for øvrig til vår oversendelse i epost av 12.11.2018 til Miljødirektoratet v/Ellen Landa, med nærmere saksopplysninger og bildedokumentasjon fra Grov. Vi oversendte også en epost 19.11.2018 til Miljødirektoratet v/Helle Marie Fagerli, der vi bad om avklaringer mht. en mulig økonomisk ramme for opprydding.

Til orientering har de tre berørte kommunene varslet Glasopor AS om pålegg om opprydding av glasopor jf. forurensningsloven § 28. Det er ikke så langt gjort vedtak om pålegg fra kommunene. Bedriften har gjennom sin advokat signalisert at de vil bestride eventuelle pålegg fra kommunene og at de er uenige i kommunenes lovanvendelse i saken.

Fylkesmannens oppfølging overfor Glasopor AS

Fylkesmannen i Oppland har hatt løpende kontakt med bedriften i etterkant av utslippet, både med hensyn på å skaffe oversikt over utslippet og i forbindelse med iverksetting av tiltak i etterkant. Fylkesmannen tok initiativ til det første felles møtet mellom berørte kommuner og bedriften, som ble avholdt i Skjåk 19. oktober. Vi var allerede på dette tidspunktet veldig tydelige på at ansvaret for gjennomføring av opprydding og kostnader knyttet til dette ligger hos bedriften. Glasopor AS har helt siden utslippet oppstod, vært tilbakeholdne i forhold å påta seg ansvar rundt hendelsen og å iverksette ulike avbøtende tiltak på eget initiativ. De har bl.a. lagt til grunn at bedriften ikke har økonomi til å bære utgiftene med en opprydding. Fylkesmannen sitter ikke med nærmere opplysninger eller dokumentasjon rundt bedriftens økonomi, men vi har fått opplyst at bedriften kun to år har gått med økonomisk overskudd, dvs. i 2016 og 2017.

Basert på hendelsen med utslipp av glasopor den 14. oktober, gjennomførte Fylkesmannen tilsyn ved bedriften 31.10.2018. På dette tidspunktet vurderte Fylkesmannen fortsatt at utslippet hadde medført forsøpling, og ikke forurensning, langs Ottavassdraget. Hovedtema for tilsynet var dermed å følge opp bedriften og tillatelsen med hensyn på å få kartlagt hendelsesforløpet, foreta gjennomgang av bedriftens miljørisikovurderinger for ytre miljø og bedriftens varslingsrutiner m.m. Vi anså altså ikke på dette tidspunktet at det var Fylkesmannens rolle å varsle evt. pålegg om opprydding jf. forurensningsloven § 7. Denne vurderingen var da også basert på vår foreløpige dialog med Miljødirektoratet.

Det ble senere gjennomført flere befaringer og kartleggingsrunder langs den berørte strekningen som har gitt god innsikt i omfanget av utslippet. Ny kunnskap om omfanget i saken medførte at Fylkesmannen mente at det var behov for å foreta en ny vurdering om utslippet også kan ha medført fare for forurensning. Etter en totalvurdering mente Fylkesmannen at glasopor-utslippet har eller kan ha medført fare for forurensning på de mest berørte lokalitetene langs Ottavassdraget, jf. forurensningsloven § 6. Vi viser for ordens skyld til første ledd i paragrafen:

Med forurensning forstås i denne lov:

- 1) tilførsel av fast stoff, væske eller gass til luft, vann eller i grunnen,*
 - 2) støy og rystelser,*
 - 3) lys og annen stråling i den utstrekning forurensningsmyndigheten bestemmer,*
 - 4) påvirkning av temperaturen*
- som er eller kan være til skade eller ulempe for miljøet.*

Med utgangspunkt i denne vurderingen og at bedriften ikke har tatt nødvendig initiativ til opprydding, mener Fylkesmannen at det er nødvendig å ta i bruk forurensningsloven § 74 for å iverksette umiddelbar gjennomføring av tiltak i Grov og på Risheimøyi.

Fylkesmannen gjennomførte et møte med Glasopor AS i Vågå den 9. november, der bedriften ble informert om at Fylkesmannen med bakgrunn i ny informasjon om omfanget i saken, ville legge til grunn at det har oppstått forurensning eller fare for forurensning på nærmere angitte lokaliteter. Bedriften ble på dette møtet informert muntlig om at Fylkesmannen ville ta sikte på å iverksette opprydding på bedriftens bekostning. Bedriften ble også under dette møtet oppfordret om å vurdere å iverksette av nødvendige avbøtende tiltak.

Fylkesmannen varslet skriftlig bedriften den 5. desember om at vi ville med hjemmel i forurensningsloven § 74 gjennomføre opprydding på bedriftens bekostning på utvalgte lokaliteter. Samtidig varslet vi i samme brev om at Fylkesmannen med hjemmel i forurensningsloven § 7 ville pålegge bedriften å rydde opp på øvrige lokaliteter som etter vår vurdering framstår som forurenset. Vårt brev til bedriften er vedlagt sammen med kart over de aktuelle lokalitetene.

Områdebeskrivelser og kostnadsoverslag for opprydding i 2018

Fylkesmannen har altså gjort en nærmere vurdering av lokaliteter der vi mener det er svært viktig å iverksette rask opprydding. Dette er områdene Grov og Gjeisarøyi i Lom, samt Risheimøyi naturreservat der det berørte landarealet ligger i Skjåk. Ut fra de store mengdene glasopor på disse lokalitetene med sårbare naturtyper, vurderer Fylkesmannen at mengden glasopor kan ha medført fare for forurensning jf. forurensningsloven § 6.

Grov:

Grov er en regionalt viktig naturtype i kategori B, og der det også er forekomst av den sterkt trua ansvarsarten elvesandjeger. Samlet er 60.000 m² berørt og det er store mengder glasopor. Gjeisarøyi er et område som ligger øst for Grov, med noen store ansamlinger med glasopor som er aktuelle å ta eksempelvis med gravemaskin.

Det er gjennomført et forsøk på opprydding med vakuumsugebil i Grov i Lom i perioden 15. – 19. november. Dette fungerte forholdsvis bra og skånsomt mot underlaget, men vi konstaterer samtidig at bruk av sugebil er tidkrevende. Vi mener at egnet sugebil er den best løsningen der man kommer til med slike kjøretøy. Det krever mye mannskap for å utføre samme oppgave med like god kvalitet som sugebil.

Lom kommune har gitt økonomisk garanti for uttesting av sugebil. Fylkesmannen har signalisert til Lom kommune at utgiftene som kommunen har hatt i forbindelse med opprydding i Grov, kan bli dekt av staten under forutsetning at Fylkesmannen får en økonomisk ramme til dette. Beløpet for forsøksperioden 15. – 19. november er i overkant av kr 200.000,-.

Innsatsen fra 15. – 19. november resulterte i rydding av 230 m³ glasopor på i alt 2303 m². Samlet er det rydda 6128 m² på denne lokaliteten. Gjenstående areal på denne lokaliteten er 47375 m².

Tiltak	Areal		Pris/time u/mva	Beløp kr u/mva	mva	Total Inkl. mva
Manuell plukking	29 725 m ²		500,-	2.400.000	600.000	3.000.000
Maskinell rydding	17 650 m ²		2200,-	950.400	237.600	1.188.000
Opprydding med sugebil 15. -19. nov	6 128 m ²			162.400	40.600	203.000
					SUM	4.391.000
Samla kostnader for opprydding i Grov anslås til kr 5.000.000,-.						

Det må tas høyde for at det kan oppstå behov for ytterligere midler for annen maskinell iverksetting og andre uforutsette kostnader, bl.a. fordi gjennomføringen er svært kompleks og utfordrende, både mht. mengder og vanskelig framkommelighet. Hele området har mye og tett vegetasjon og krattskog. Beløpet tar utgangspunkt i aktivitet på ukedager. Evt. tiltak med opprydding i helg kan medføre ytterligere økte kostnader.

Risheimøyi:

Risheimøyi har status som naturreservat, med viktige våtmarksområder og er særlig viktig som hekkelokalitet og rasteplass for bl.a. andefugl og vadere. Ett av hovedformålene ved naturreservatet er å opprettholde et intakt økosystem, noe vi mener blir svært utfordrende dersom opprydding ikke gjennomføres. Begrunnelsen for å gjøre en ekstrainsats i Risheimøyi naturreservat er det

grunnleggende prinsippet om et økosystem i fri utvikling uten forstyrrelser i form av f.eks forurensing. Flere pkt. i verneforskriften kan knyttes til dette:

For reservatet gjeld følgende føresegner (jfr. pkt. V og VI):

- 1. All vegetasjon i vatn og på land er freda mot all form for skade og øydelegging. Nye planteartar må ikkje innførast.*
- 2. Alt vilt, til dette høyrer hia, reira og egga deira, er freda mot all form for skade, øydelegging og unødvendige forstyrningar, jfr. viltlovas § 3. Jakt, fangst og bruk av skytevåpen og slepp av hund er forbudt. Utsetting av vilt er ikkje tillatt.*
- 3. Det må ikkje iverksetjast tiltak som kan endre dei naturgevrne forholda, som t.d. oppføring av bygningar, anlegg og faste innretningar, framføring av nye luftleidningar, jordkablur og kloakkleidningar, bygging av vegar, drenering og anna form for tørrlegging, uttak, oppfylling, planering og lagring av masse, ny utføring av kloakk eller andre konsentrerte forureiningstilførsler, bortlegging av avfall, gjødsling og bruk av kjemiske plantevernmiddel. Opplistinga er ikkje uttømmande.*

SNO har iverksatt opprydding i naturreservatet og har engasjert mannskaper fra Lom fjellstyre og Skjåk Almenning til dette. Siden området er et naturreservat er det viktig at det er kvalifisert personell som gjennomfører og kvalitetssikrer arbeidet. Fylkesmannen har signalisert at dette er en lokalitet som må prioriteres og hvor kostnadene kan dekkes av staten under forutsetning at Fylkesmannen får en økonomisk ramme til dette.

Det er pr. nå plukka 100 sekker glasopor, hver på 100 liter. Arealet som er rydda nå omfatter 600 m². Det gjenstår å rydde minimum 1000 m² som er heldekt med glasopor på Risheimøyi. Det er anslått at det gjenstår 15 dagsverk for å få rydda dette arealet.

Innkjøpte tjenester via SNO koster kr 650,- per time inkl. mva.

Tiltak	Areal 2.251 m ² (hele reservatet)	Pris/time inkl. mva		Total Inkl. mva
Manuell rydding	600 m ²	650,-	Ferdig rydda	75.000
Gjenstående rydding	1000 m ²	650,-	SNO må kjøpe inn tjenestene.	75.000
			SUM	150.000
Samla kostnader for opprydding på Risheimøyi anslås til kr 200.000,-.				

I dag ligger all oppsamla glasopor i sekker ute på Risheimøyi. Dette må kjøres ut med snøskuter til vinteren eller med båt på høyere vannstand. Dette vil påløpe ytterligere kostnader knyttet til uttransport.

Økonomisk ramme for gjennomføring av tiltak i henhold til forurensingsloven

Fylkesmannen har forberedt og sendt ut konkurransegrunnlag og kravspesifikasjon til fire aktuelle aktører som vi anser å ha tilgang til egnet utstyr mv. for opprydding av glasopor. Vi har mottatt tilbud på oppdraget fra to aktører, som også ser for seg å kunne samarbeide om gjennomføringen.

Fylkesmannen i Oppland ber Miljødirektoratet om å få tildelt en økonomisk ramme på inntil kr 5.200.000,- for iverksetting og videreføring av opprydding av glasopor ved Grov og Gjeisarøyi i Lom kommune og Risheimøyi i Skjåk kommune.

Med hilsen

Sigurd Tremoen

Vebjørn Knarrum
avdelingsdirektør

Etter våre rutiner er dette brevet godkjent og sendt uten underskrift.

Vedlegg:

- 1 Varsel om pålegg og umiddelbar gjennomføring
- 2 SINTEF - rapport, utlekkingssegenskaper for glasopor
- 3 Sikkerhetsdatablad glasopor 10-60
- 4 Kart - Sandvikje - Vågå
- 5 Kart - Rudsar - Skjåk
- 6 Kart - Risheimøyi - Skjåk
- 7 Kart - Gupphågå-Øygarden - Skjåk
- 8 Kart - Grov - Lom
- 9 Kart - Gjeisarøye - Lom
- 10 Kart - Dagsgardsøye - Skjåk
- 11 Kart - Marlo bru austre - Skjåk
- 12 Kart - Marlo bru vestre - Skjåk